

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.01.2008, sp. zn. 32 Cdo 3853/2007, ECLI:CZ:NS:2008:32.CDO.3853.2007.1

Číslo: 73/2008

Právní věta:

Vyjdou-li v průběhu řízení najevo skutečnosti, které odůvodňují závěr, že smluvní pokuta je nepřiměřené vysoká, může ji soud snížit i bez návrhu dlužníka (§ 301 obch. zák.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 10.01.2008

Spisová značka: 32 Cdo 3853/2007

Číslo rozhodnutí: 73

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení před soudem, Smluvní pokuta

Předpisy: § 301 předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 24. 4. 2007, ve znění opravného usnesení ze dne 30. 7. 2007, potvrdil rozsudek K r a j s k é h o s o u d u v Brně ze dne 15. 6. 2006 ve výroku, jímž bylo žalované uloženo zaplatit žalobkyni částku 609 915 Kč s 0,5% úrokem z prodlení za každý den prodlení od 8. 3. 2001 do zaplacení. Vyšel ze závěru soudu prvního stupně, že mezi účastníky byla dne 24. 10. 1996 platně uzavřena smlouva o dílo na zhotovení montážních prací podle § 536 a násl. obch. zák., podle níž se žalobkyně, jako zhotovitelka, zavázala provést pro žalovanou, jako objednatelku, dodávku stavebních a montážních prací optotrasy televizních kabelových rozvodů (dále jen „TKR“) pro PHS v konkrétně uvedeném rozsahu podle č. IV., bodu 1. smlouvy. Odmítl odvolací námitku žalované, že předmět smlouvy je neurčitý a nesrozumitelný s tím, že smlouva není absolutně neplatná podle § 37 odst. 1 obč. zák., jak se odvolatelka nesprávně domnívá, neboť napadené smluvní ujednání o předmětu díla je dostatečně určité a srozumitelné. Námitku posoudil navíc jako zcela účelovou, když mimo jiné již v odporu podaném dne 28. 6. 2001 žalovaná sama považovala předmětnou smlouvu za platnou a tvrdila, že k odevzdání a převzetí díla podle této smlouvy došlo dne 16. 4. 1997. Z uvedeného tvrzení odvolací soud dovodil i účelovost další námitky žalované, že dílo nebylo převzato smluvně sjednaným způsobem, neboť podle odvolacího soudu nelze konstatovat, že dílo nebylo předáno a převzato řádně, jestliže vlastnoruční podpis potvrzující předání a převzetí díla J. M., oprávněného jednat za žalovanou, byl na jiné listině, než na zápisu o předání a převzetí předmětu díla. Odvolací soud se v tomto směru ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že došlo

k řádnému předání díla, aniž by bylo třeba blíže zkoumat, zda k převzetí díla za žalovanou stranu došlo v souladu se smlouvou, jež v čl. VIII., bodu 2. stanovila, že o předání předmětu díla se sepíše zápis, který podepíše obě smluvní strany a tím bude předmět díla považován za splněný. Pokud tedy žalovaná dílo včas nezaplátila, ztotožnil se odvolací soud se soudem prvního stupně, že žalobkyni vznikl nárok na zaplacení smluvené ceny díla, respektive požadovaného nezaplaceného doplatku ceny díla v souladu s § 547 odst. 1 obch. zák. Na rozdíl od soudu prvního stupně, který přiznal žalobkyni i úroky z prodlení za nezaplacení požadované částky včas podle § 369 obch. zák., jestliže ve smlouvě byla v čl. VI., bodu 5. sjednána sankce za prodlení se zaplacením, nazvaná poplatek z prodlení, ve výši 0,5% nezaplacené částky za každý den prodlení, považoval odvolací soud tuto sankci za smluvní pokutu. Uplatnila-li žalovaná nárok na snížení smluvní pokuty až v odvolacím řízení, odvolací soud dospěl k závěru, že se jedná o nově uplatněný nárok, proto moderace podle § 301 obch. zák. nepřichází v úvahu.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Má za to, že rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam, učinil-li soud právní závěr v rozporu s hmotným právem. Nesprávnost právního posouzení podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. spatřuje v tom, že odvolací soud učinil nesprávný závěr o platnosti smlouvy o dílo za situace, kdy předmět díla byl sjednán neurčitě a nesrozumitelně. Namítá, že absolutní neplatnost smlouvy nemohlo zhojit ani následné jednání a prohlášení jednatele žalované o převzetí díla k datu 16. 4. 1997. Navíc poukazuje na to, že odvolací soud nesprávně posoudil skutečnost, že zápis o odevzdání a převzetí díla nepodepsala žalovaná, objednatelka díla, ale přímo uživatel díla. Takový zápis považuje dovolatelka za neplatný právní úkon, protože smlouva nepřipouštěla, aby zápis mohl podepsat někdo jiný, než zhotovitelka (žalobkyně) a objednatelka (žalovaná), resp. jejich oprávnění zástupci. Dovolatelka dále nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu ohledně uplatnění moderačního práva ve smyslu § 301 obch. zák. s tím, že by požadavek účastníka na uplatnění moderačního práva byl nárokem účastníka a že jej nelze uplatnit až v odvolacím řízení. Má za to, že moderační právo přísluší soudu kdykoliv za řízení, tedy i v řízení odvolacím. Žalovaná proto navrhla, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a zákona o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř. k tomu oprávněnou osobou (žalovanou) řádně zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1, 4 o. s. ř.), se zabýval nejdříve otázkou, zda je dovolání v dané věci přípustné.

Podle ustanovení § 236 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé je dovolání přípustné za podmínek uvedených v § 237 odst. 1 písm. b) a písm. c) o. s. ř.

Podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. O takový případ se v dané věci nejedná, přichází proto v úvahu pouze přípustnost dovolání, jejíž podmínky stanoví § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Ta je dána tehdy, pokud dovolání není přípustné podle písmena b) tohoto ustanovení a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Pro úsudek dovolacího soudu, zda rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam či nikoliv, jsou relevantní jen ty právní otázky, na kterých napadené rozhodnutí spočívá, které mají obecný přesah a jejichž posouzení odvolacím soudem dovolatel napadl.

Otázku, zda dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam, dovolací soud řeší jako otázku předběžnou (nevydává ohledně ní žádné rozhodnutí) a jeho kladně vyjádřeným závěrem se podané dovolání stává přípustným.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné, neboť právní otázka moderace smluvní pokuty byla v napadeném rozhodnutí odvolacího soudu posouzena v rozporu s hmotným právem.

Podle § 544 odst. 1 obč. zák., které se použije i pro právní vztahy na něž dopadá obchodní zákoník, sjednají-li strany pro případ porušení smluvní povinnosti smluvní pokutu, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníku porušením povinnosti nevznikne škoda.

Ustanovení § 301 obch. zák. stanoví, že nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody vzniklé později je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty podle § 373 a násl. obch. zák.

Odvolací soud sice správně, na rozdíl od soudu prvního stupně, dovodil, že ujednáním v čl. VI., bodu 5. posuzované smlouvy o dílo si účastníci sjednali smluvní pokutu zajišťující splnění peněžitého závazku a nikoliv výši úroků z prodlení, učinil však nesprávný závěr, že není pochybením, které může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, jestliže soud prvního stupně v rozsudku uvedl místo poplatku z prodlení úrok z prodlení, a to s odůvodněním, že výše požadované sankce je stejná. Dospěl-li odvolací soud ke správnému závěru, který ani dovolatelka nezpochybňuje, že sjednaná sankce je v daném případě smluvní pokutou, měl rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení. Žalobkyně uplatnila v žalobě nárok na zaplacení poplatku z prodlení, jakožto příslušenství žalované částky, avšak smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky, jako úroky z prodlení, ale samostatným majetkovým nárokem (srov. např. Občanský zákoník, komentář, O. Jehlička, J. Švestka, M. Škárová, a kol., C. H. BECK, 6. vydání, rok 2001, str. 820). Výrok odvolacího soudu, jímž odvolací soud potvrdil výrok soudu prvního stupně o přiznání požadované sankce z titulu smluvní pokuty, nemůže být formulován jako u příslušenství pohledávky – do zaplacení.

Odvolací soud dospěl rovněž k nesprávnému právnímu závěru, že námitka moderace smluvní pokuty vznesená až u odvolacího soudu je uplatněním nového nároku a že se proto tímto návrhem na moderaci smluvní pokuty nebude zabývat. Povinností soudu, a to i odvolacího, je posoudit, zda jsou dány podmínky moderace smluvní pokuty ve smyslu § 301 obch. zák., existují-li důvody nepřiměřenosti smluvní pokuty, bez ohledu na to, zda některý z účastníků použití moderačního práva soudu navrhne. Návrh účastníka (nikoliv nárok) na snížení smluvní pokuty není uplatněním nové skutečnosti ve smyslu § 205a a § 211 o. s. ř.

Dovolatelkou namítané nesprávné právní posouzení použití moderačního práva odvolacím soudem je tedy důvodné.

Naopak dovolatelce nelze přisvědčit, že by odvolací soud v rozporu s hmotným právem posoudil platnost smlouvy o dílo na zhotovení montážních prací uzavřené mezi účastníky dne 24. 10. 1996.

Podle § 536 odst. 1 obch. zák. smlouvou o dílo se zavazuje zhotovitel k provedení určitého díla a objednatel se zavazuje k zaplacení ceny za jeho provedení.

Podle § 536 odst. 2 obč. zák. se dílem rozumí zhotovení určité věci, pokud nespadá pod kupní smlouvu, montáž určité věci, její údržba, provedení dohodnuté opravy nebo úpravy určité věci nebo hmotně zachycený výsledek jiné činnosti. Dílem se rozumí vždy zhotovení, montáž, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části.

V předmětné smlouvě se v čl. IV., bodu 1. žalobkyně, jako zhotovitelka, zavázala provést pro žalovanou, jako objednatelku, dodávku stavebních a montážních prací optotrasy televizních kabelových rozvodů (dále jen „TKR“) pro PHS podle odsouhlasené projektové dokumentace v konkrétně uvedeném rozsahu dané následujícím textem uvedeného článku a bodu smlouvy. Dovolací soud dospěl k závěru, že odvolací soud nerozhodl v rozporu s hmotným právem – ustanovením § 37 odst. 1 obč. zák., jenž stanoví, že právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný, neboť odvolací soud správně ve smyslu uvedeného zákonného ustanovení dovedl, že posuzované ujednání o předmětu smlouvy je natolik určité a srozumitelné, že je není možno hodnotit jako absolutně neplatné podle § 37 odst. 1 obč. zák.

Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. lze rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumat jen z důvodů uplatněných v dovolání.

Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i kdyby nebyly v dovolání uplatněny.

Jiné vady řízení jsou způsobilým dovolacím důvodem a jsou právně relevantní při přezkumu v dovolacím řízení jen tehdy, jestliže mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí věci. Při zjišťování existence takových vad jde o posouzení příčinné souvislosti mezi vadou řízení a nesprávností rozhodnutí, které může vyústit v závěr o nesprávnosti rozhodnutí následkem vady řízení jen tehdy, nelze-li dovést, že by obsah výroku rozhodnutí byl stejný i za situace, kdyby k této vadě řízení vůbec nedošlo.

Vadou řízení ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. je mimo jiné i nepřezkoumatelnost odůvodnění právního posouzení věci odvolacím soudem, jež brání dovolacímu soudu zhodnotit jeho správnost (srov. Bulletin Vrchního soudu, sešit 3/94, č. 10 II).

Dovolací soud dospěl k závěru, že právě touto jinou vadou ve smyslu § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí věci, je řízení postiženo.

Podle § 157 odst. 2 o. s. ř. a v odvolacím řízení i ve spojení s § 211 o. s. ř. je soud povinen v odůvodnění rozsudku uvést, jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, jak věc posoudil po právní stránce a dbá o to, aby odůvodnění rozsudku bylo přesvědčivé.

Namítá-li dovolatelka, že dílo nebylo převzato oprávněnou osobou a tudíž ke splnění závazkového vztahu nedošlo, je třeba konstatovat, že rozhodnutí soudu prvního stupně je v tomto směru nepřezkoumatelné, neboť soud, aniž právně zdůvodnil, jak vzniklo zastoupení osob přebírajících dílo za žalovanou, na základě čeho tyto osoby jednaly za žalovanou, uvedl, že se jednalo o osoby oprávněné za žalovanou jednat. Odvolací soud v této vadě řízení pokračoval, když k námitce, že k řádnému předání a převzetí podle smlouvy nedošlo, pouze uvedl, že vyšel ze shodných tvrzení účastníků, a to žalobkyně v žalobě a žalované v podaném odporu k platebnímu rozkazu, v němž jednatel žalované konstatoval, že dílo bylo žalovanou převzato dne 16. 4. 1997. Posouzení otázky zastoupení žalované při převzetí díla nebylo však jen otázkou posouzení skutkového stavu, ale i otázkou právního posouzení. Soud musí právně zdůvodnit na základě jakého zastoupení, zda zákonného či smluvního, konkrétní zastoupení dotčené osoby, v daném případě žalované, vzniklo. Písemný právní úkon je platný jen tehdy, je-li podepsán osobou oprávněnou jednat za žalovanou. Na

základě výše uvedeného je třeba konstatovat, že rozhodnutí odvolacího soudu není správné, proto Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu podle ustanovení § 243b odst. 2, věty za středníkem, o. s. ř. zrušil; jelikož důvody, pro které byl rozsudek odvolacího soudu zrušen, platí i pro rozsudek soudu prvního stupně v jeho vyhovujícím výroku I., jímž bylo žalované uloženo zaplatit žalobkyni částku 609 915 Kč s 0,5% úrokem z prodlení za každý den prodlení od 8. 3. 2001 do zaplacení, zrušil dovolací soud v tomto rozsahu i rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 o. s. ř.).